

ідеї поєднання національного і загальнолюдського, гармонізації сімейного та університетського виховання.

3. *Системний* – забезпечує єдність, взаємозв'язок і взаємозалежність основних понять педагогічного процесу та їх реалізацію в єдності.

4. *Особистісно-гуманний* – створює умови для всебічного впливу на людину, глибокого знання педагогом її душі, рівня сформованості якостей характеру, компонентів світогляду. Сприяє відтворенню і розвитку національного характеру, національної самосвідомості, моральних рис [1].

Література

1. Дем'янюк Т. Д. Організація виховного процесу в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі: науково-методичний посібник. – Суми: Видавництво „Антеї”, 2006. – 384 с.

2. Національна доктрина розвитку освіти. Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 // В. С. Журавський. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні. – К.: Видавничий дім, 2003.

3. Дерябо С. Д., Ясвин В. А. Экологическая педагогика и психология. – Ростов-на-Дону: Издательство „Фенікс”, 1996. – 480 с.

Надійшла до редколегії 8.10.2008 року

УДК 377.3

Герасимова І. В.

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ – ОСНОВА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ-МЕНЕДЖЕРА

Анотація. У статті розглядається професійне самовизначення в контексті цілісного життя особистості, яке може виступати як проблема духовна або соціально-психологічна. **Ключові слова:** екстернальна сторона, інтернальна сторона, „образ Я”, професійне самовизначення, професійна діяльність, самореалізація.

Аннотация. В статье рассматривается профессиональное самоопределение в контексте целостной жизни личности, которое может выступать как проблема духовная или же социально-психологическая. **Ключевые слова:** экстернальная сторона, интернальная сторона, „образ Я”, профессиональное самоопределение, профессиональная деятельность, самореализация.

Annotation. The article is devoted to the professional self-determination in the context of personality's holistic life, which may act as a spiritual or socio-psychological problem. **Key words:** external side, internal side, „image I”, professional self-determination, professional activity, self-realization.

Професійна діяльність – основа індивідуальної самореалізації особистості. Реалізаційна спрямованість відбувається в ієрархічній структурі мотиваційної сфери особистості, виявляється в цілеспрямованих вчинках і поведінці, переживається на емоційному рівні як інтерес, захоплення, відчуття перспективи. Таким чином, професійне самовизначення – це багатокомпонентний процес, що здійснюється протягом певного часу, іноді досить тривалого періоду життя особистості і спрямовується внутрішніми чинниками її розвитку.

Самореалізація – це ствердження себе як неповторної особистості, втілення в життя індивідуальних цінностей, досягнення свідомої мети, реалізація й розвиток здібностей, що відбувається у взаємодії особистості з навколишнім світом. Це виявлення внутрішнього через зовнішнє, потенційного в актуальному.

Усвідомлення потреби в самоактуалізації виникає лише на певному рівні розвитку індивідуальності і пов'язана з досить високим рівнем її саморозуміння, внутрішньої інтегрованості та диференційності сприймання світу. Можемо також стверджувати, що незалежно від рівня усвідомлення цінностей кожна людина у вчинках і поведінці виходить саме

з них, втілюючи в цих цінностях частку себе. Розширюючи знання про навколишній світ і про себе, набуваючи досвіду взаємин з ним, людина реалізує свій потенціал розвитку навіть тоді, коли не має змоги передбачити або спланувати великі перспективи цих процесів.

Індивідуальна самореалізація особистості, як правило, має дві сторони: інтервальну й екстервальну. Під інфервальною ми розуміємо внутрішній процес усвідомлення й розвитку особистості як інтеграцію досвіду і „розгортання” її духовних та інтелектуальних потенціалів; а під екстервальною – самоактуалізацію особистості, тобто втілення нею в життя певних внутрішніх змістів і творчу активність. В інтервальному аспекті, таким чином, ключовим стає поняття розвитку, екстервальному – актуалізація розвитку може потребувати особистої уваги.

Характер суб’єктивних труднощів особистості, пов’язаних з проблемами її самореалізації в процесі професійного самовизначення, великою мірою визначають специфічні характеристики її „Образу Я”. „Образ Я” як систематичне утворення стійких уявлень суб’єкта про себе, як система усвідомлення елементів індивідуальності характеризується в кожному випадку певними якостями, наприклад вона може бути цілісною або суперечливою, повною або фрагментарною, сталою або рухливою [1]. Відомо, що вікові особливості особистості виступають в формі індивідуальних варіантів, а це неминуче передбачає відмінні рівні їх прояву в конкретних людях. Усі якісно нові особливості особистості, які проявляються на певному етапі онтогенезу, пов’язані не стільки з формуванням окремих психічних функцій, скільки з кардинальними змінами в самій структурі і змісті особистості студента. З ранньою юністю пов’язана поява професійного самовизначення, яке поділяється на три великих періоди:

1. Період фантазій, який властивий дітям до 11 років.

2. Період пробних виборів:

а) період 11-17 років, коли вибір визначається інтересами;

б) коли вибір визначається здібностями, вміннями (13-14 років);

в) коли вибір визначається цінностями особистості (15-16 років);

г) перехідний період (17 років), коли відбуваються зміни типу життя, або як кажуть

людина вступає в нову соціальну ситуацію розвитку.

3. Період реалістичного вибору після 17 років включають 3 стадії:

а) дослідницьку;

б) стадія кристалізації, коли проводиться оцінка багатьох факторів, які впливають на

вибір;

в) стадія деталізації, уточнення вибору.

Як бачимо, всі ці періоди охоплює шкільне навчання. Саме в школі дуже багато можливостей для систематичної, глибокої профорієнтаційної роботи з учнем на відміну від служби зайнятості, де проблему самовизначення доводиться вирішувати в дуже прагматичному режимі. Саме в школі ціннісно-моральні проблеми професійного самовизначення повинні висуватися на перший план, стаючи проблемою життєвого і особистісного самовизначення.

Відомі наступні основні типи самовизначення особистості:

– життєве самовизначення (де професійне самовизначення є найважливішою складовою частиною);

– особистісне самовизначення (як вищий рівень життєвого самовизначення).

Хоча професійне самовизначення є досить значущим для багатьох людей, але і воно реалізується в визначному контексті життя. Поняття „кар’єра” включає в себе послідовність і комбінацію ролей, котрі людина виконує впродовж усього життя. Отже власне професійне самовизначення є частиною кар’єри. Але якщо розглядати професійне самовизначення в тісному взаємозв’язку з життєвим і особистісним самовизначенням, то поняття кар’єри і професійне самовизначення виявляються цілком співвідносними. Таким чином, сучасне розуміння кар’єри – це не тільки успішність в професійній діяльності, але і успішність всього життя. Звісно, життєве самовизначення припускає значно більш високу ступінь свободи вибору. Однак людина може просто жити, змінювати і освоювати різноманітні соціальні ролі чи навіть виконувати декілька ролей паралельно, діючи при цьому внутрішньо пасивно, за визначеним зразком („як всі нормальні люди”), а може виступати справжнім творцем свого життя, повноцінним суб’єктом

самовизначення. Кардинальна відмінність процесу соціалізації ролей в ході онтогенезу від свідомого вибору особистістю соціальної ролі полягає в тому, що в першому випадку роль оволодіває особистістю, а в іншому випадку особистість оволодіває роллю, використовуючи роль, як інструмент, як засіб для перебудови своєї поведінки в різноманітних ситуаціях. Говорячи про життєве самовизначення, можна відмітити не тільки вибір і реалізацію людиною тих чи інших соціальних ролей, але і соціальних стереотипів, вибір життєвого стилю і самого образу життя. У цьому випадку сама професія чи якісь соціальні ролі можуть виступати як засоби для реалізації того чи іншого образу життя, того чи іншого стереотипу.

Особистісне самовизначення може розглядатися як вищий прояв життєвого самовизначення, коли людині вдається дійсно стати господарем ситуації і всього свого життя. Людина в цьому випадку ніби підіймається над професією і над соціальними ролями і стереотипами. Принциповою відмінністю особистісного самовизначення від самовизначення життєвого є те, що людина не тільки оволодіває роллю, а створює нові ролі і в якомусь змісті навіть займається соціально-психологічною нормативністю, коли оточуючі можуть сказати про неї не тільки як хорошого „сім'янина” або „керівника”, а як людину, яку не можна просто співвідносити з будь-якою соціальною роллю чи професією, так як вона унікальна і неповторна сама по собі, а її життя є цілою подією в очах людей. Особистісна самосвідомість – це надходження самобутнього „образу Я”, постійний розвиток цього образу і ствердження його серед оточуючих людей. Професійне самовизначення у порівнянні з особистим припускає часто більш конкретну діяльність, яка визначається специфічним предметом, умовами, засобами праці, а також специфікою міжособистісних відносин і відповідальністю за певну роботу, що пов'язана з самим визначенням професії як обмеженого виду діяльності.

Особистісне самовизначення є більш широким поняттям, але це не означає, що професійне самовизначення цілком входить в особистісне. Якщо людина реалізує себе на низьких рівнях і саме ця діяльність в особистому плані для неї незначна, то говорити про повноцінне особисте самовизначення не доведеться, можна говорити тільки про можливість цього самовизначення.

Література

1. *Амонашвили Ш. А.* Как научить человека чувствовать человека? // Учительская газета. – 1986. – 22 июня. – С. 5.
2. *Борщевський М. Й.* Психологічні механізми розвитку особистості // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 3. – С. 26-33.
3. *Василюшина Т. В.* Емпатійні здібності вчителів // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – № 4. – С. 37-38.
4. *Возрастная и педагогическая психология. Учеб. пособие для студентов пед. инст-тов.* // Под ред. *А. В. Петровского.* – М.: Просвещение, 1973. – 288 с.
5. *Роджерс К.* Эмпатия // Психология эмоций / Под ред. *В. К. Вилюнаса, Ю. Б. Гиппенрейтер.* М.: Изд-во МГУ, 1984. – 287 с.
6. *Сухомлинский В. А.* Рождение гражданина. / Пер. с укр. *Н. Драгуловой.* – М.: Мол. гвардия, 1979. – 335 с.

Надійшла до редколегії 8.10.2008 року

УДК 378.14

Голуб Т. П.

ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТА – СУЧАСНА ПАРАДИГМА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Голуб Тетяна Петрівна. Особистісний розвиток студента – сучасна парадигма вищої освіти. Стаття присвячена проблемі запровадження гуманітаризації вищої освіти на базі культурологічних аспектів, як основі формування особистості майбутнього